

AKTIVNI I PASIVNI BANKARSKI POSLOVI SA HARTIJAMA OD VREDNOSTI

ACTIVE AND PASSIVE BANKING OPERATIONS WITH SECURITIES

Mr Radomir Šćepanović

Apstrakt: *Osnovni instrumenti sa kojima i preko kojih se odvija platni promet i aktivnost banaka su hartije od vrednosti. Njihova raznovrsnost, a i njihovo inoviranje i modernizacija opredelili su i unapredili celinu bankarskog poslovanja. Istovremeno, taj proces je bio i glavni faktor za pojavu novih bankarskih struktura - investicionih banaka, a i za pojavu novih bankarskih proizvoda. Preko hartija od vrednosti se odvijaju aktivni i pasivni bankarski poslovi.*

Cilj je da se analizom relevantnih podataka, faktora i procesa iz teorije i prakse finansijskog menadžmenta, sagleda uloga i značaj hartija od vrednosti u savremenom bankarskom poslovanju, kao i mogućnosti razvoja izvedenih oblika hartija od vrednosti, finansijskih derivata.

Ključne reči: *Aktivni i pasivni bankarski poslovi, hartije od vrednosti, instrumenti, berzanski poslovi, Centralna banka.*

Abstract: *Basic instruments by which and through which the transactions and activities of banks take place are securities. Their diversity and their innovation and modernization defined and improved the whole banking business. At the same time this process was the main factor for the emergence of new banking structures - investment banks, and the emergence of new banking products. Over the securities are held active and passive banking transactions.*

The aim is to analyze the relevant data, factors and processes in the theory and practice of financial management, to understand the role and importance of the securities in the modern banking business, as well as the possibilities of developing other forms of derivative securities, financial derivatives.

Key words: *Active and passive banking transactions, securities, instruments, stock transactions, Central bank.*

1. UVOD

Razvojem bankarskih institucija, države su formirale sopstvene emisije odnosno centralne banke. Takođe, razvijale su svoje bankarske infrastrukture. Na uspešnost poslovanja i konkurentnosti finansijskih usluga jako utiče država. Državna tela, donošenjem zakona utiču na bankarske i finansijske poslove u određenom vremenskom intervalu. S vremenom se menja i struktura finansijskih tržišta, a to je zbog povećanog uticaja manjeg broja veoma velikih institucija.

Bankarske poslove obavljaju specijalizovane organizacije. Bankarski poslovi su vrlo različiti. Funkcija banaka u okviru finansijskog sistema je sakupljanje štednje građana, obezbeđivanje zajmova, obezbeđivanjem tokova vršenja plaćanja, primanje depozita, kuporodaja hartija od vrednosti i pružanje drugih finansijskih usluga svojim klijentima.

Banke su glavni čuvari javne štednje. Većina javne štednje se plasira u vidu kratkoročnih, visokolikvidnih depozita. U bankama se drži i dugoročna štednja. Banke su finansijske kompanije čiji je cilj uvećanje kapitala. Posluju u ograničenim okvirima koji su propisani od strane regulatornih organa.

2. CENTRALNA BANKA I KREDITNI PLASMANI

Centralna banka vrši kupoprodaju hartija od vrednosti. Među prvoklasne hartije od vrednosti, spadaju državne obveznice, blagajnički i komercijalni zapisi. Tako se regulišu likvidnosti poslovnih banaka, količina novca u opticaju, visina depozita banke, njihov kreditni potencijal, koji indirektno utiče na nivo kamatnih stopa.

Monetarno–kreditna politika direktno utiče na nivo novčane mase i kreditne plasmane u privrednom sistemu jedne zemlje. Emisione banke direktno utiču na monetarno kreditnu politiku u svakoj državi. Centralna banka odobrava kredit bankama na osnovu hartija od vrednosti i dokumentacije koja potiče iz robno-novčanih odnosa klijenata banke. Centralna banka ne odobrava direktne plasmane klijentima banke, odnosno privrednom subjektu, već to obavlja preko dotične banke. Banke se zadužuju kod Centralne banke.

Preko monetarnih finansija se regulišu količine novca u opticaju i krediti Centralne banke koji su usmereni ka poslovnim bankama i koji za osnovu imaju hartije od vrednosti. Tu je i dokumentacija koja potiče iz robno-novčanih odnosa klijenata banke.

Centralna banka često refinansira kredite poslovnim bankama. Takođe vrši i odobravanje kredita na osnovu rediskontovanja hartija od vrednosti. Takođe kupuje i robne menice koje su diskontovane od poslovne banke. Centralna banka kupovinom rediskontovanih menica emituje novac. Tako odobreni kredit se zatvara naplatom menice od meničnog dužnika na dan meničnog dospeća. Kratkoročni krediti se zasnivaju na realnim robnim transakcijama i utiču na inflatorna kretanja (ekspanziju novca). U nekim slučajevima Centralna banka redukuje plasmane bankama.



Mr Radomir Šćepanović

Rođen je u Beogradu 06.02.1968. godine. Na Višoj elektrotehničkoj školi diplomirao je 1999. godine, kada je stekao zvanje ing. elektronike. Na fakultetu za poslovne studije "Megatrend" diplomirao je 2005. godine. i stekao zvanje diplomirani ekonomista za međunarodno poslovanje. Magistarske studije na Fakultetu za poslovne studije uspešno je završio 2009. godine, odbranivši magistarski rad na temu „Bankarski poslovi sa hartijama od vrednosti“ (mentor prof. dr Mirko Kulić). Zaposlen u firmi Brent YU od 1999.-2009. godine. Od 2009. godine zaposlen u firmi Kronopod.

Visoko razvijene zemlje tržišnog tipa privređivanja, sve više se opredeljuju na smanjenje likvidne aktive u transakcionom novcu i na povećanje likvidne aktive u kamatonosnom obliku.

3. FINANSIJSKA TRŽIŠTA I BANKE

Na finansijskom tržištu se susreću ponuda i tražnja. Osnovna funkcija finansijskih tržišta je, usmeravanje finansijskih sredstava, iz onih ekonomskih jedinica koje imaju suficit štednje (akumulacije) ka onim koja imaju deficit. Osnovni regulator ovog procesa je cena kapitala koja se izražava kamatnom stopom. Na tržištu će pobediti investicioni projekti koji će omogućiti najoptimalniju upotrebu finansijskih sredstava i maksimalno zadovoljenje potreba privrede. Kamatna stopa je važna za analizu monetarne politike, predstavlja vezu između realnog i finansijskog sektora i postaje značajan faktor pri donošenju odluka.

Plasmani banke mogu biti u obliku: novca (žiralnog), kredita, garancija, avala i hartija od vrednosti. Politika plasmana sredstava, predstavlja bankarski posao, koji se odnosi na davanje novih kredita. Sa razvojem finansijskog tržišta, politika plasiranja sredstava putem kredita, delom prepušta svoje dominantno mesto hartijama od vrednosti.

Bankarski kredit omogućava: likvidnost, kontinuitet i stabilnost proizvodnog procesa. Politika plasmana sredstava, predstavlja bankarski posao koji se odnosi na davanje novca i kredita. Za kredit se često kaže, da postaje sredstvo usmeravanja razvoja i privrednih kretanja. Jedan deo tražnje kompanija, podmiruje se emitovanjem hartija od vrednosti.

Investitor mora da ima jasan cilj, da li želi da mu se investicija uvećava polako, ali sigurno ili želi brzu zaradu sa prihvatanjem rizika da će možda sav uloženi novac izgubiti. Manji rizik donosi manji prinos, a veći rizik mogućnost većeg prinosa. Pri većem riziku se povećava i mogućnost gubitka uloženog.

Veličina ostvarenog profita je lična karta kompanije. Preko nje se vidi uspešnost kompanije. Budućnost kretanja performansi hartija od vrednosti zavisi od kretanja nacionalne i međunarodne ekonomije.

Investitor ne bi imao motiv da ulaže u rizične hartije od vrednosti kada ne bi postojala premija rizika, jer bi u tom slučaju njegov portfolio bio u nerizičnim hartijama od vrednosti. Investitor pri izboru investicione odluke, između nekoliko hartija od vrednosti, treba da razmotri više faktora koji utiču na kupovinu hartije od vrednosti. I ako neke hartije od vrednosti imaju istu stopu prinosa, treba obratiti pažnju i na aspekt stope rizika. Stopa rizika je uvek različita. Pa samim tim i neizvesnost ostvarenja očekivanog prinosa je bitna pre donošenja investicione odluke.

Transfer rizika tj. smanjenje rizika bez smanjenja prinosa, je jedna od osnovnih funkcija savremenog finansijskog tržišta.

4. BANKARSTVO I KONKURENCIJA NA FINANSIJSKOM TRŽIŠTU

U današnje vreme je prisutna jaka konkurencija u bankarstvu. Banka svoju razvojnu konkurentnu politiku, zasniva na konkurentnoj prednosti. Banka konkurentsku prednost ostvaruje ponudom svojih proizvoda sa velikim brojem motivacionih faktora.

Savremeno bankarstvo deluje u izuzetno složenim konkurentskim uslovima. Banke ponudom bankarskih usluga i novih bankarskih proizvoda, kao i kvalitetom direktno utiču na formiranje cene finansijske aktive i konkurentnosti na finansijskom tržištu.

Preko finansijskog tržišta poslovne banke transformišu kratkoročna novčana sredstva u dugoročna. Banke svojim velikim finansijskim potencijalom, doprinose likvidnosti i razvoju finansijskog tržišta. Ovo tržište bankama daje informaciju o likvidnosti i ceni aktive u kreiranju poslovne politike.

Ukoliko je bankarski sistem savršeniji i finansijsko tržište u celini dobija na dubini i efikasnosti. Aktualna savremena istraživanja, potvrđuju da se savremena bankarska industrija, uglavnom oslanja na raznovrsnost hartija od vrednosti i njihovih derivata. Efikasnost finansijskog tržišta zavisi od zastupljenosti hartija od vrednosti i njihovih derivata, kao i dobrog upravljanja aktivnim i pasivnim bankarskim poslovima.

Za uspešno poslovanje je bitan stepen razvoja finansijskog tržišta. Banke ponudom i tražnjom direktno utiču na cenu finansijske aktive. Na finansijskom tržištu, banke ostvaruju prihod tako što plasiraju viškove sredstava ili ga pribavljaju (pribavljaju nedostajuća sredstva).

5. AKTIVNI I PASIVNI BANKARSKI POSLOVI

Kod aktivnih bankarskih poslova banka se pojavljuje kao poverilac. Banka od svojih dužnika (korisnika) preko kratkoročnih i dugoročnih kredita naplaćuje aktivnu kamatu. Banke vode računa pri utvrđivanju realne kamatne stope, kako bi se pokrili troškovi korišćenja tuđih sredstva i obezbedila optimalna alokacija finansijskih sredstava. Aktivni bankarski poslovi mogu biti kratkoročni i dugoročni.

Pasivni bankarski poslovi se još zovu i mobilizacijski bankarski poslovi. Pasivnim bankarskim poslovima se prikupljaju kratkoročni ili dugoročni depoziti, koji pored ostalih izvora sredstava, kao što su kapital, fondovi i rezerve, čine finansijski potencijal jedne banke.

6. GLOBALIZACIJA I BANKARSTVO

Treba naglasiti da je proces globalizacije zahvatio svetsku ekonomiju i značajno uticao na bankarstvo. Većina poslova koje su obavljale banke sada se mogu obaviti preko finansijskih institucija. Tehničko-tehnološki razvoj imao je uticaj i na bankarstvo, tako da su internet i mobilno bankarstvo izmenili pojam pristupa banci. Internet je preko e-bankarstva i e-trgovine doprineo savremenom bankarskom poslovanju. Savremeno bankarstvo koristi internet i veb sajtove koji prate kretanja u finansijskoj oblasti. Broj banaka se smanjuje kroz integracije i preuzimanja. Na taj način i broj konkurenata se smanjuje, a preostale banke su mnogo efikasnije i manje podložne bankrotstvu.

Razlika između banaka i drugih finansijskih institucija je u činjenici, da banke istupaju na tržištu i kao primaoci i kao davaoci kredita, što nije slučaj kod drugih finansijskih institucija. Banke kao finansijski posrednici povezuju sektore (stanovništva, privrede, i države) koji raspolažu sa finansijskim suficitom (akumulacija ili štednja veća od njihovih realnih investicija) i sektora koji imaju deficit finansijskih sredstava (akumulacija ili štednja manja od njihovih realnih investicija). Jedna od karakteristika koja utiče na visoko rangiranje banaka i ostalih posrednika je superiorna sposobnost za procenu informacija.

Preko bankarskog poslovanja meri se uspeh nacionalne privrede. Suština poslovanja banke je da se preko nje povećava kvalitet poslovanja privrede. Bankarski sistem u svakoj zemlji ima visok prioritet i značaj. Svojim poslovanjem karakteriše privredu jedne zemlje i nacionalnu ekonomiju. Bankarski sektor ima neosporno veliki uticaj na rast i razvoj međunarodnog tržišta kapitala.

Savremeni bankarski sistem karakteriše: uvođenje novih bankarskih procedura, uvođenje savremene informacione tehnologije, uvođenje elektronskog poslovanja, primena međunarodnih računovodstvenih standarda, disperzija plasmana, niža cena kapitala, viši nivo sigurnosti, likvidnosti i profitabilnosti u poslovanju banaka. Postojanje hartija od vrednosti je dakle osnovni preduslov za uspešno i savremeno poslovanje, od njihovog nastanka (emisije), za vreme trajanja (prometa), pa sve do gašenja (amortizacije).

Raznovrsnost hartija od vrednosti, odnosno njihovo inoviranje i modernizacija su uticali na unapređenje bankarskog poslovanja. Taj proces je bio i glavni faktor za pojavu investicionih banaka, a i za pojavu novih bankarskih proizvoda. Kod nas preovladava tip univerzalnih banaka koje se bave odobravanjem svih vrsta kredita i delimično posluju sa hartijama od vrednosti.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Bankarski sistem u svakoj zemlji ima visok prioritet i značaj. Svojim poslovanjem karakterišu privredu jedne zemlje i nacionalnu ekonomiju. Bankarski sektor ima dominantnu ulogu na međunarodnim finansijskim tržištima, odnosno na međunarodnim tržištima novca i kapitala. Za banke je ključno da imaju plasmane. Bankarski proizvod, zasnovan je više na strateškoj orijentaciji banke prema klijentima, prema privredi prvenstveno, gde se zajednički sa klijentima deli rizik i učestvuje u profitu, tako da postoji jača veza između banke i klijenta i manje rizika pri plasiranju takozvanih loših kredita.

Finansijske institucije mobilisu kapital više pojedinaca radi ulaganja u skup hartija od vrednosti različitih izdavalaca. Diverzifikacijom se smanjuju finansijski rizici i vrši se disperzija rizika. Preko tržišnog portfolija cilj je da se nivo rizika održava na konstantnom nivou. Banka može za komitenta da vrši veliki broj poslova koji su vezani za hartije od vrednosti.

Banka svoju razvojnu konkurentnu politiku zasniva na konkurentnoj prednosti u cilju razvojne poslovne politike banke i sticanju konkurentne prednosti, u čemu značajno mesto zauzimaju i aktivni i pasivni bankarski poslovi. Hartije od vrednosti predstavljaju instrument za odvijanje bezgotovinskog platnog prometa. Njihov značaj posebno dolazi do izražaja kada se, u savremenim uslovima, bez njih ne mogu zamisliti bezbedno odvijanje privređivanja,

ostvarivanja i plaćanja. Takođe, u savremenom poslovanju i u finansijskim transakcijama između nacionalnih poslovnih subjekata hartije od vrednosti imaju sve veću primenu.

REFERENCES

- [1] Brzaković Tomislav, „*Tržište kapitala*”, Čugura Print Beograd 2007.
- [2] Batten A. Jonathan, Fetherston A. Thomas, Szilagyi G. Peter, „*European fixed income markets: Money, bond, and interest rate derivatives*”, John Wiley and sons, 2004.
- [3] Bodie Zvi, Kane Alex, Marcus J. Alan, „*Osnovi Finansija*” Data status, Beograd 2009.
- [4] Dugalić Veroljub, Štimac Milko, „*Osnove berzanskog poslovanja*”, Stubovi kulture, Beograd 2005.
- [5] Đukić Đorđe, Bjelica Vojin, Ristić Života, „*Bankarstvo*”, Ekonomski fakultet Beograd 2006.
- [6] Kapor Predrag, „*Komercijalno i investiciono bankarstvo*”, Poslovni biro d.o.o., Beograd 2008.
- [7] Kovač Oskar, „*Međunarodne finansije*”, Ekonomski fakultet, Beograd 2003.
- [8] Krugman R. Paul, Obstfeld Maurice, „*Međunarodna ekonomija*” Data status, Beograd 2009.
- [9] Kulić Mirko, „*Finansijska tržišta*”, Megatrend, Beograd 2007.
- [10] McConnell Brue, „*Economics: principles, problems, and policies*” New York 2005
- [11] Ognjanović Vuk, „*Međunarodno bankarstvo*”, Megatrend, Beograd 2003.
- [12] Rose S. Peter, Hudgins C. Sylvia, „*Bankarski menadžment I finansijske usluge*”, Data status, Beograd 2005.
- [13] Thomasevic Thomas, „*Six word lessons to create stellar teams*” San Bernardino CA, Washington, 2015.
- [14] Šoškić Dejan, „*Hartije od vrednosti, upravljanje portfoliom i investicioni fondovi*”, Ekonomski fakultet, Beograd 2006.